

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 796.5(497.4 Ormož)"1918/1941"
prejeto: 8. 1. 2006

Zdenka Kresnik

prof. zgodovine in sociologije, Muzej Ormož, Kolodvorska cesta 9, SI-2270 Ormož
e-mail: muzej.ormoz@siol.net

Ormož kot turistično mesto med obema svetovnjima vojnama

IZVLEČEK

V članku je predstavljen pogled na Ormož kot turistično mesto, ki je bilo leta 1931 uvrščeno med klimatične kraje in leta 1936 razglašeno za turistični kraj. Predstavljena je turistična ponudba v mestu ter prizadevanja Ormožanov po lepši podobi mesta, ki naj bi vanj privabila čim večje število obiskovalcev.

KLJUČNE BESEDE

Ormož, turizem, 1918–1941, Majeričev sanatorij, Majeričevo kopališče, higienski predpisi, cestnoprometni predpisi, javni red in mir

SUMMARY

ORMOŽ AS A TOURIST TOWN BETWEEN THE TWO WORLD WARS

The article presents a view on Ormož as a tourist town, which was in 1931 classified a climatic place and in 1936 proclaimed a tourist destination. Presented are tourist capacities of the town and the endeavours of the residents for a better image of the town, which should attract as many visitors as possible.

KEY WORDS

Ormož, tourism, 1918–1941, Majeričev sanatorij (sanatorium), Majeričevo kopališče (baths), hygienic regulations, road traffic regulations, public law and order

V obdobju med obema svetovnjima vojnama se je v Sloveniji vedno močneje razvijal turizem,¹ ki ga je podpirala tudi tedanja oblast. Tako je bil v okviru ministrstva za trgovino in industrijo leta 1921 ustanovljen odsek za turizem. Leta 1924 je bila v Ljubljani ustanovljena Zveza za tujski promet, ki je skrbela za posredovanje turističnih sob in stanovanj, vodila seznam hotelov, pospeševala hotelirstvo in gostinstvo v turističnih krajih, podpirala graditev turističnih objektov, skrbela za propagando, izdajala strokovne publikacije in prospekte, ustanavljala turistične pisarne in pospeševala turistična potovanja. Skupaj s Tujsko prometno zvezo v Mariboru je izdajala revijo *Slovenija* ter v njej objavljala informativne članke o novostih v turizmu. Leta 1929 je bil pri banski upravi ustanovljen poseben osek za turizem, ki je usklajeval delo obeh Zvez, nadziral hotelska in gostinska podjetja ter izdajal ukrepe za pospeševanje turizma. Za podporo turizma so bile pristojne občine in mestne občine, ki so morale skrbeti za finančno podporo te dejavnosti. Celotno turistično dejavnost pa je nadzoroval minister za trgovino in industrijo, ki je ustanovil tudi sklad za pospeševanje turizma.²

Turizem oziroma tujski promet se je pri nas začel razvijati v zdraviliščih, kopalniških s termalno in mineralno vodo, v toplicah in slatinah ter v klimatskih zdraviliščih. V letih pred drugo svetovno vojno je v Sloveniji vsako leto letovalo približno 200.000 turistov.³ Poleg že omenjenih zdravilišč in toplic so turisti prihajali tudi v klimatska letovišča, gorske in planinske kraje ter obiskali ostala turistično zanimiva področja. Med njimi je bilo tudi mesto Ormož, katerega jedro z glavnim trgom je stalo na visoki terasi nad reko Dravo, ob kateri je bila speljana železnica Pragersko–Kotoriba. Skozi mesto pa je vodila tudi državna cesta Ptuj–Čakovec. Ormož je v obravnavanem času predstavljal pomembno krajevno središče za trgovino in obrt. Zlasti pomemben je bil kot "vinski trg" za bližnje vinorodne kraje. Od tu se je izvažalo vino v razne kraje Slovenije in deloma v inozemstvo. Dobro so bili obiskani tudi stalni živinski in svinjski sejmi.

Po podatkih ljudskega štetja iz leta 1921 je Ormož štel 1.006 prebivalcev. Od teh je bilo 471 moških in 535 žensk. 780 ljudi je bilo starih nad 15 let, 226 prebivalcev pa pod 15 let. Velika večina prebivalcev (1.001) je bila katoliške veroizpovedi, 5 pa je bilo pravoslavnih. Po narodnosti je bilo 894

Slovencev, 26 Hrvatov, 63 Nemcev, 10 Čehov, 4 Rusi, 2 Poljaka in 7 Italijanov.⁴

Ob naslednjem ljudskem štetju se je število prebivalcev le malo povečalo. Podatki, zbrani pri ljudskem štetju leta 1931, namreč kažejo, da je takrat v mestu ob Dravi živelo 1.146 ljudi, v primestni vasi Dobrava pa 130 – skupno torej 1.276 prebivalcev. Od teh je bilo 584 moških in 692 žensk. 1.225 je bilo jugoslovanskih državljanov in 51 tujih, 1.220 je bilo pripadnikov jugoslovanske, 35 pripadnikov nemške, 4 pripadniki madžarske narodnosti in 17 pripadnikov drugih narodnosti. 730 oseb je pripadalo obrtnemu ali trgovskemu stanu, 302 osebi uradniškimi in drugim poklicem, 244 oseb pa kmečkemu stanu. V mestu Ormož je obstajalo 156 stanovanjskih zgradb, na Dobravi pa 22 – skupaj torej 178.⁵

Prebivalci Ormoža so si v letih med obema svetovnjima vojnama vse bolj prizadevali za čim lepši izgled mesta, ki je bilo leta 1931 uvrščeno med klimatične kraje,⁶ torej med kraje z ugodnimi klimatskimi razmerami. Z odločbo ministrstva za trgovino in industrijo pa je bil Ormož 22. decembra 1936 razglašen tudi za turistični kraj v ožjem pomenu.⁷ Istega leta so bili za turistične kraje razglašeni še: Brezje, Brežice, Celje, Cerknica, Črna, Dolenji Logatec, Dravograd–Meža, Fram, Gornja Radgona, Guštanj (Ravne), Jesenice, Kočevje, Kostanjevica, Ljubljana, Ljutomer, Marenberg (Radlje), Maribor, Metlika, Mozirje, Novo mesto, Planina pri Sevnici, Preddvor, Prevalje, Ptuj, Sevnica ob Savi, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica, Škofja Loka, Tržič, Višnja Gora in Vitanje.⁸

Med prizadevanji ormoških meščanov za lepšo podobo mesta naj poudarimo razširitev in modernizacijo državne ceste skozi Ormož, uvajanje cestnoprometnih in higienskih predpisov ter skrb takratnih policijskih uslužbencev za red, varnost in lepoto v mestu. Poleg tega je bilo v Ormožu ustanovljeno tudi olepševalno društvo,⁹ katerega nalo-

⁴ ZAP, MOO, šk. 13, ovoj 48, Sumarni pregledi, zapisniki in poročila o ljudskem štetju 1921.

⁵ ZAP, MOO, šk. 13, ovoj 48, Sumarni pregledi, zapisniki in poročila o ljudskem štetju 1931.

⁶ ZAP, MOO, šk. 19, ovoj 77, Železniški, cestni in poštni promet (1875–1940).

⁷ ZAP, MOO, šk. 23, ovoj 85, Gradbene zadeve 1935–1939.

⁸ *Krajevni leksikon Dravske banovine*, str. 49.

⁹ Podatkov o ustanovitvi olepševalnega društva ni bilo zaslediti. Je pa bila to zunaj občinskega odbora obstoječa ustanova, ki je skrbela za lepoto mesta. Njen namen je bil negovati cvetlične nasade v parku in skrbeti, da so bile v njem klopi; skrbeti, da so bile ulice čiste; paziti, da so bile poti, trate in sprehajališča primerno oskrbovana; skrbeti za vse, kar je delalo zunanost mesta čim lepšo in prijetnejšo. Vse to je društvo dosegalo s prostovoljnimi prispevki in podporo občine ter zasebnikov. Zanimanje za omenjeno društvo je sčasoma splahnelo in maja 1927 je razpadlo. Pozneje se je v občinskem odboru osnoval olepševalni odsek, ki je opravljal posle raz-

¹ Več o razvoju turizmu v Sloveniji med letoma 1918 in 1941 glej: Janša–Zorn, *Turizem v Sloveniji*, str. 78–95.

² Kresal, *Turizem*, str. 470 in 471.

³ Prav tam, str. 473.

ga je bila ravno skrb za lepši izgled mesta.

Turistična ponudba v mestu ob Dravi

V letih med obema svetovnjima vojnama je v Ormož prihajalo vedno več obiskovalcev iz drugih delov Slovenije, tedanje Jugoslavije in Avstrije. Tuji gostje so prihajali zlasti v sanatorij in kopališče dr. Majeriča. V Ormožu pa so sprostitev poiskali tudi v ormoških gostilnah,¹⁰ Žigrovi slaščičarni¹¹ in si ogledali kakšen film v ormoški kinodvorani¹². Poleg tega je Ormož predstavljal izhodišče za krajše izleta na bližnji Hajndl (oddaljen približno pol ure), Hum (oddaljen 1 uro) in okrog 14 kilometrov oddaljeni Jeruzalem, ki so predstavljali dobre razgledne točke.

Sanatorij dr. Majeriča

Dr. Otmar Majerič¹³ je leta 1927 dogradil in odprl sanatorij za zdravljenje zlasti revmatskih bolnikov po t. i. Zeileisovi metodi,¹⁴ ki je temeljila na visokofrekvenčnem elektromagnetnem polju. V

padlega društva z denarnimi sredstvi iz občinskega proračuna. Leta 1936 pa je bilo olepševalno društvo ponovno ustanovljeno (ZAP, MOO, šk. 27, ovoj 99, Zapisniki sej s prilogami 1926).

- ¹⁰ V obravnavanem času je v Ormožu delovalo kar nekaj gostilniških obratov, ki jih na tem mestu samo naštevamo. Njihov podrobnejši opis zahteva samostojno obdelavo. Naj tako omenimo gostilno "Gomzi" na današnjem Kerencičevem trgu (od leta 1925 se je gostilna imenovala "Pri Aniki", kasneje "Pri Pavliki"), gostilno "Grivec" pri železniški postaji, gostilno "Horvat" na mestu današnjega hotela, gostilno "Kalchbrener" na današnji Kolodvorski cesti, gostilno "Skorčič" na današnji Ptujski cesti, gostilno "Zabavnik" na današnji Ljutomerški cesti, Hotel Rajh v današnji Vrazovi ulici (tako se je imenoval od leta 1932), Kletarsko gostilno na današnji Ptujski cesti (od leta 1934 je bila tam gostilna "Vipavec"), lokal "Ormoška klet" na današnji Ptujski cesti (od leta 1936 se je imenoval "Buffet Jurkovič") in druge.
- ¹¹ Žigrovo slaščičarno, katere stavba danes stoji na Ptujski cesti, je leta 1924 odprl Julij Žiger, ki se je slaščičarske obrti izučil v Celju pri slaščičarju Mörtlu. Nato je nekaj časa delal na Bledu in Dunaju, po končani prvi svetovni vojni pa je odprl slaščičarno v Ormožu ter prodajalni na Ptuj in v Gornji Radgoni (Tednik, 1991, 27. december).
- ¹² Pokrajinska uprava za Slovenijo, Oddelek za notranje zadeve v Ljubljani, je 21. decembra 1922 podelil Avgustu Kreutzu v Ormožu neprenosljivo dovoljenje za prirejanje vsakovrstnih kinematografskih predstav do preklica, najdlje pa do 31. decembra 1923. 16. septembra 1924 je bila v prostor "kinogledališča" adaptirana prej ključavničarska delavnica že omenjenega Avgusta Kreutza v današnji Skolibrovi ulici. Prostor je bil dolg 16,5 metra, ob ulici širok 6 metrov, na sredini 5,1 metra in na južnem spodnjem koncu 5,7 metra (ZAP, MOO, šk. 18, ovoj 74, Obrtne zadeve od A do Ž).
- ¹³ Dr. Otmar Majerič se je rodil 30. oktobra 1895 v Ormožu (ZAP, Kronika mesta Ormoža, str. 30).
- ¹⁴ Zeileis je bil ljudski zdravnik, ki je deloval v zdravi lišči avstrijskega mesteca Gallsbach, kjer se je mudil in deloval dr. Otmar Majerič kot Zeileisov asistent (Krajevni leksikon Dravske banovine, str. 666).

ta namen je najprej kupil pritlično hišo v Ormožu št. 56, last čevljarja Jurija Čurina, ki je bila nekoč last zdravnika dr. Antona Žižka¹⁵ in jo nadzidal za eno nadstropje. Poleg nje je sezidal še novo enonadstropno hišo, ki je nosila št. 61. V zgornjem delu nove hiše so bili nameščeni stanovanjski prostori, spodaj pa elektroterapija. Hišo št. 58, ki je bila last njegovega očeta, čevljarja Majeriča, in je stala nasproti, je preuredil v gostilniške prostore, kavarno in bar. V vse tri zgradbe je napeljal tudi vodovod – novotarijo, ki je takrat ni imel še nihče v mestu.¹⁶ Hiša omenjenega sanatorija še danes stoji v Žigrovi ulici v Ormožu.

Kot smo že omenili, je v sanatoriju potekalo zdravljenje z visokofrekvenčnimi žarki. Tukaj so zdravili kronična obolenja (revmo, išias, arteriosklerozo, bolezn želodca in živcev, urejanje menstruacije in vse ženske bolezni, glavobol.). Specialna terapija za dame je z električno masažo oblikovala telo in mišice, jih krepila in utrjevala odpornost proti boleznim. Sanatorij je razpolagal tudi z večjim številom lepo urejenih sob, obiskovalcem pa je nudil izbrano hrano.¹⁷

Pacienti, ki so obiskovali sanatorij, so prihajali v glavnem iz mest tedanje Jugoslavije – iz Skopja, Beograda in Zagreba. Običajno so se pripeljali z vlakom do železniške postaje v Ormožu, kjer jih je pričakal Majeričev šofer Slavko Novak in jih z avtom odpeljal v penzion, v katerem so prenočevali.¹⁸

O strukturi gostov sanatorija dr. Majeriča nam poroča zgolj ohranjeno poročilo o njegovih pacientih iz leta 1933. Med njimi so bili tudi naslednji gostje: dr. Ferdo Nikolić (profesor realne gimnazije v Zagrebu), Klara Nikolić (soproga omenjenega profesorja), Janko Slogar (profesor v pokoju iz Čakovca), gospa Berl (soproga direktorja in trgovca v Zagrebu), Magda Sterle (soproga svetnika stola sedmerice iz Ljubljane), Rudolf Sterle (svetnik stola sedmerice iz Ljubljane), Olga Sterle (študentka filozofije v Ljubljani), Marjan Sterle (profesor iz Ljubljane), Marjeta Turković (uradnica iz Zagreba), Ana Dereani (soproga sreskega načelnika v Konjicah), Danica Tomac (učiteljica v Zagrebu), Barbara Leber (učiteljica v Zagrebu), Marija Žargi (soproga trgovca v Ljubljani), dr. Franjo Žgeč (profesor na Ptuj), Dragotin Mlinarič (finančni svetnik v Zagrebu), Ignac Geiswinkler (železniški

¹⁵ Dr. Anton Žižek se je rodil 17. januarja 1845 pri Sv. Antonu v Slovenskih goricah. Kdaj je prišel v Ormož za zdravnika, ne vemo, je pa tukaj ostal v zdravniški službi do leta 1889, ko se je preselil v Vojnik. Leta 1907 se je spet vrnil v Ormož in tu opravljal zdravniško prakso do svoje smrti leta 1921 (ZAP, Kronika mesta Ormoža, str. 29).

¹⁶ ZAP, Kronika mesta Ormoža, str. 43.

¹⁷ Krajevni leksikon Dravske banovine, str. 666.

¹⁸ Nemanič, Utrinki iz zgodovine mesta Ormoža, str. 285.

komisar v Zagrebu), Erna Geiswinkler (soproga železniškega komisarja), Janoš Danč (posestnik v Prosenjakovcih), Janez Osban (posestnik v Domošovcih), Erna Deutsch (soproga veletrgovca v Zagrebu), Dragotin Heger (veletrgovec v Zagrebu), Margit Benedikt (soproga trgovca v Čakovcu), Olga Radl (uradnica finančne direkcije v Zagrebu), Vukica Piskunov (soproga sodnika v Varaždinu), Ludvik Fischer (veletrgovec v Čakovcu), Matija Velebit (general v pokoju iz Čakovca).¹⁹

V sanatoriju je torej zdravljenje potekalo z elektroterapijo. Uporaba električne energije in uvajanje aparatov na električni pogon pa se je konec 20. in v začetku 30. let 20. stoletja začela uvajati tudi med prebivalci Ormoža. Vendar je bila moč električne energije v omenjenih letih še tako slaba, da se je čutila uporaba vsakršnega električnega aparata. To je bilo opazno zlasti pri radijskem sprejemanju. Zato so se v Ormožu nekateri redki lastniki radijskih sprejemnikov (leta 1928 je bilo v Ormožu osem radijskih sprejemnikov)²⁰ leta 1933 pritožili proti dr. Majeriču in njegovemu zdravljenju z elektroterapijo. Trdili so, da omenjeni zdravnik s svojimi aparati nalašč močno moti sprejemanje zlasti čez dan med 11.30 in 14.00. Od njega so zahtevali, da v navedenem času preneha z obsevanji svojih pacientov. V zvezi z omenjenim sporom so nekateri pacienti dr. Majeriča 12. julija 1933 prišli v občinsko pisarno ter se zavzeli zanj in za njegovo zdravljenje – s prekinitvijo obsevanj bi bili namreč sami najbolj oškodovani.²¹ Kako se je omenjeni spor razrešil, ni znano, ker o njem ni ohranjene dokumentacije.

Dr. Otmar Majerič je za hišo št. 61 začel v začetku 30. let 20. stoletja graditi tudi veliko dvonadstropno hišo s sobami za svoje goste. Vendar izgradnje ni nikoli končal, ker ga je prehitela druga svetovna vojna. Omenjena hiša je bila tako dograjena sredi 50. let 20. stoletja in danes nosi hišno številko Žigrova 6a v Ormožu.

Majeričevo kopališče

Leta 1932 je mesto Ormož dobilo kopališče v reki Dravi, ki ga je uredil, v glavnem na lastne stroške, že omenjeni zdravnik dr. Majerič. Najprej sta bila zgrajena bazen za otroke in bazen za neplavalce, ki sta bila ograjena z betonskim zidom širine 1,20 metra in višine do gladine srednje visoke vode. Cirkulacija vode je bila omogočena preko dveh odprtin. Tretji bazen (za plavalce) v skupni dolžini 95 metrov in širini 12 metrov je bil raz-

deljen v dva prostora, in sicer: v popolnoma zagrajeni prostor v dolžini 35 metrov, ki je imel proti prosti vodi "pilotožno zgradbo s kamenskim umetom", in v drugi prostor, ki je bil proti prosti dravski vodi omejen s plavajočimi drevesi na dolžino 60 metrov. Kasneje je bil veliki plavalni bazen v enem delu popolnoma izoliran od dravske vode ter se je vanj voda dovajala skozi filtra-cijske naprave iz dravske struge z električno sesalko. Na ta način so dosegli, da je bila voda v bazenu za 2 do 4 stopinje toplejša od vode v dravski strugi. To je bilo nujno, saj se številni pacienti niso smeli kopati v mrzli vodi.²²

Kopališko poslopje, ki je bilo zgrajeno nad gladino najvišje vode in kot lesena zgradba na pilotih, je v dolžino merilo 26,7 metra. Obsegalo je okrepevalnico s pijačo in prigrizki ter 17 kopalniških kabin. Ob koncu poslopja sta bila dva stranišna prostora, ločena za moške in ženske. Prostor je bil proti železniškim tirom zagrajen z žično ograjo na lesenih stebričkih. Vedno sta bila pripravljena tudi dva rešilna čolna, ustrezna rešilna oprema, vsa potrebna sredstva za prvo pomoč, pa tudi razkužila in obveze so bile na voljo v izdatni meri. Oddelek kopališča za otroke je imel dotok le iz sosednjega oddelka za neplavalce, zato se voda ni menjavala s tokom. Dotok je bil možen le pri visokem vodnem stanju, sicer je bilo treba bazen polniti. Bazeni je bil v celoti betoniran, tla so bila gladka. Iz kopališča so vodile strme stopnice h koritu iz betona, ki je bilo namenjeno čiščenju nog.²³

Kraljeva banska uprava v Ljubljani je s svojim razglasom II/1 No. 9367/5, z dne 25. junija 1932 razpisala kolavdacijo (strokovni ogled opravljenega dela) javnega kopališča zdravnika dr. Otmarja Majeriča v Ormožu za 16. julij 1932. Ob tem so ugotovili, da je kopališčna naprava v splošnem zgrajena v smislu koncesijske odločbe kraljeve banske uprave II. No. 9367/3 od 30. maja 1932 in tozadavnega projekta z manjšimi spremembami. Kraljeva banska uprava Dravske banovine v Ljubljani je zato 19. avgusta 1932 dr. Majeriču posredovala odločbo, da s hidrotehničnega stališča in v gradbenotehničnem oziru ne obstajajo nobeni pomisleki in da kopališče odgovarja zahtevam tedanjega časa. Zato so sklenili, da se na temelju 70., 79. in 89. člena vodopravnega zakona za bivšo Štajersko izda naknadno gradbeno dovoljenje za spremembo naprave, za celotno vodno napravo pa obratno dovoljenje pod določenimi pogoji, ki morajo biti v točkah 5 in 8 takoj izpolnjeni. Ti pogoji so bili naslednji:

¹⁹ ZAP, MOO, šk. 28, ovoj 106, Zapisniki sej s prilogami, 1933.

²⁰ Slovenski gospodar, 1928, 6. december, Pot me je zanesla v Ormož.

²¹ ZAP, MOO, šk. 28, ovoj 106, Zapisniki sej s prilogami, 1933.

²² ZAP, MOO, šk. 23, ovoj 84, Gradbene zadeve 1932–1934.

²³ Prav tam.

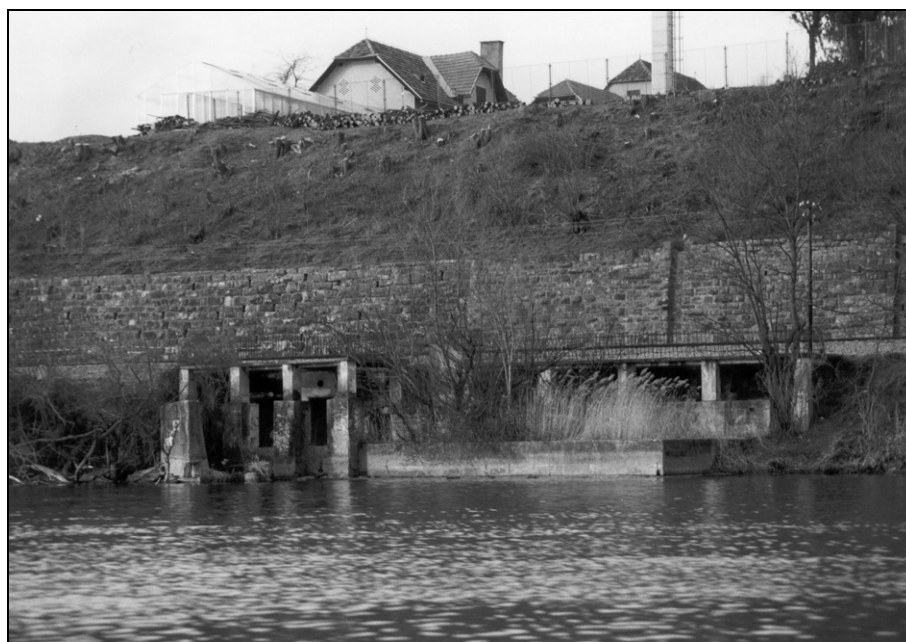
Kopališče dr. Majeriča v Ormožu. Razglednica iz srede 30. let 20. stoletja. (Muzej Ormož)

1. Cela kopališčna naprava se mora vzdrževati v dobro uporabljenem stanju.
  2. Posestnik naprave je odgovoren za vso škodo, ki bi nastala obrežju in drugim interesentom vsled obstoja te naprave.
  3. V slučaju potrebe regulacije v tej progji mora posestnik naprave izvršiti vse potrebne spremembe na kopališču v svrhu prilagoditve regulacijskemu programu na svoje stroške in sicer po navodilih in odredbah gradbenega vodstva uravnave Drave.
  4. V slučaju opustitve kopališčne naprave mora posestnik vse v strugo segajoče dele odstraniti in obrežje spraviti v prvotno dobro stanje.
  5. Oba rešilna čolna se morata opremiti z dvema vesli, z 1 drogom in rešilno vrvo 20 m dolžine. Pripravljen mora biti več čolnar, ki je lahko ob enem tudi kopališčni nadzornik.
  6. Tlakovanje ob obrežju se naj izvrši po navodilih železniške uprave.
  7. Skrbeti je za čistočo v vseh prostorih, pa tudi v okolici stranišča. Celici se naj označita z napisom.
  8. Preko malega korita za oplakovanje nog je položiti primerno desko.
  9. Oddelek za otroke, ki nima naravnega dotoka, temveč se mora umetnim potom polniti z vodo, je treba redno čistiti ter menjati vodo.²⁴
- Poleg omenjenih pogojev so zastopniki direkcije državnih železnic postavili še naslednje zahteve:
1. Tlakovanje nabrežja Drave do srednje vode se mora izvršiti v dolžini celega kopalnega ba-
2. Graditelj je napravil ograjo med kopališčem in progjo v dolžini celega kopališča z vhodnimi vrati proti progji ob kopalni lopi. Ker pa prosi, da bi se v kopališčnem buffetu točile tudi lahko opojne pijače, se mu to dovoli le pod pogojem, da se odstranijo obstoječa vrata in podaljša ograja do novo postavljene brvi čez potok Lešnica, tako, da bo prost dohod na progjo iz kopališča nemogoč. Za javno pot ob železniškem mostu v km 38.860 stranišče.
  3. Za dohod v ograjen prostor kopališča se morajo napraviti stranska vrata iz obeh strani kopališča, od katerih dveh morajo biti ena na spodnji strani ob 20^h zaprta.
  4. Ker je stranka zgradila na železniškem svetu brv čez potok Lešnica nizvodno pod železniškim mostom se mora pogoj za obstoj in vzdrževanje vnesti v najemniški reverz kopališča.
  5. Dr. Majerič mora naknadno še predložiti načrt brvi in splošni situacijski načrt v štirih izvodih.²⁵
- Svečano odprtje omenjenega kopališča je potekalo 31. julija 1932. Ob odprtju so priredili tudi veselico, na kateri je igrala vojaška godba. Dr. Otmar Majerič je o odprtju svojega kopališča seznanil tudi sresko načelstvo, ki mu je dovolilo izvesti omenjeno prireditev.²⁶

²⁴ Klasinc, Gradbena dejavnost, str. 151.

²⁵ Prav tam, str. 152.

²⁶ Prav tam.

Pogled na ostanke nekdanjega kopališča dr. Majeriča v Ormožu. (Foto: Štefan Hozyan ml., 2002)

Kopališče je bilo za tednji čas na precej visoki ravni in je bilo za marsikaterega Ormožana tudi predrago. Obiskovalci kopališča so si lahko tam privoščili različne storitve. Najeli so lahko kabine, si izposodili kopalke in brisače, shranjevali vrednostne predmete, najeli ležalnike in sandoline. Obstajal je tudi cenik storitev Majeričevega kopališča, ki je bil odobren na seji mestnega občinskega odbora, 16. julija 1932, in dopolnjen s točkama 16 in 17 na seji, 22. maja 1933. Dr. Majerič je bil pripravljen dati kopališče brezplačno na voljo šolskim otrokom domačih šol ter za razne šolske in druge izlete, ker v Ormožu takrat še ni obstajalo nobeno javno kopališče.²⁷

Majeričevo kopališče je delovalo do leta 1942. Takrat so Nemci dr. Majeriča izgnali, za kopališče ni nihče več skrbel in je propadlo. Danes so na tistem mestu ohranjeni samo še deli nekdanjih bazenov, ostalo pa je preraščeno s travo in grmovjem.

Občinsko kopališče ob Dravi

Ker pa si številni Ormožani kopanja v Majeričevem kopališču niso mogli privoščiti, je ormoško olepševalno društvo na obrežju reke Drave od Denkovega mostu navzgor, kjer je bil dostop do Drave lažji in so se ljudje tam lažje kopal, za kopalce leta 1936 postavilo lesene utice in izdelalo cementno stopnišče za dohod v vodo. Direkcija državnih železnic v Ljubljani je namreč Občini

Ormož podelila dovoljenje za uporabo dela železniškega ozemlja proge Pragersko–Kotoriba za kopališče ob Dravi. Kopalci na tem mestu niso smeli izdelati umetnih skakališč in zatonov za lovljenje rib iz obrežnega kamenja. Po končani kopalni sezoni pa so morali stopnice in kopališčne kabine odstraniti.²⁸

Na prostoru občinskega kopališča so bile postavljene javne kabine za kopanje. Sestavljene so bile iz dveh utic, ki sta bili skupaj dolgi 8 metrov, na sredini pa pregrajeni na moško in žensko kabino.

Omenjeno kopališče je bilo namenjeno vsem – tako ormoškimi meščanom kot prebivalcem iz bližnje in daljne okolice. Zanj ni bilo treba plačati vstopnine in so si ga zato, v nasprotju s kopališčem dr. Majeriča, lahko privoščili tudi revnejši ljudje.

Nekaj dejavnosti meščanov za izboljšanje izgleda mesta

Meščani Ormoža so v obravnavanem obdobju izvedli kar nekaj posegov, katerih namen je bil polepšanje mesta. Tako je leta 1929 Julij Žiger, slaščičar v Ormožu, odstranil plot pri svoji hiši številka 16 (danes Ptujška cesta 5) in postavil v ravni črti z Majeričevo hišo zid in vrata za uvoz. Zaradi tega je na cestni strani ostalo 18 m² njegovega zemljišča. Ker je občina imela od tega zem-

²⁷ Prav tam.

²⁸ ZAP, MOO, šk. 18, ovoj 75, Občinsko kopališče ob Dravi.

C E N I K
za
kopališče Dr. Majerič Otmarja v Ormožu :

1./ Obiteljska kabina za 3 ure po osebi	Din 2,-
2./ Kabina za 1 osebo " " "	" 6,-
3./ Častniške in društvene kabine za 3 ure po osebi " "	1,-
4./ Abonirane kabine za celo sezono za 1 obitelj ..	" 300,-
5./ Vstopnina brez kabine za 3 ure po osebi	" 2,-
6./ Vstopnina za deca in dijake brez uporabe kabine "	1,-
7./ Omarica v skupnih kabinah za 3 ure za osebo	" 2,-
8./ Uporaba kopalnih hlačk za 3 ure	" 2,-
9./ Uporaba prta za 3 ure	" 3,-
10./ Uporaba brisače za 3 ure	" 1,-
11./ Za shranjevanje vrednostnih predmetov za $\frac{1}{2}$ dneva "	2,-
12./ Za shranjevanje privatnega perila za teden dni po osebi	" 8,-
13./ Za shranjevanje istega perila za mesec dni ...	" 25,-
14./ Uporaba stolca za ležanje za 3 ure za osebo ..	" 2,-
15./ Za uporabo sandoline za 3 ure	" 3,-
16./ Za vožnjo na otok s čolnom sem in tje za popoldan po osebi	" 3,-
17./ Tople kačne kopeli za 1 osebo	" 10,-
" " " " 2 "	" 6,-

Odobreno do preklica v smislu § 150 obrtnega zakona.

Ptuj, dne 22. maja 1933.
Školski načelnik:

*Cenik storitev kopališča dr. Majeriča, odobren 22. maja 1933.
(ZAP, MOO, š. 23, ovoj 84, Gradbene zadeve 1932-1934)*

ljišča korist ob sejemskih dnevih, jo je Julij Žiger prosil za odškodnino, ki so mu jo potem tudi izplačali v znesku 200 dinarjev.²⁹

V izboljšanje izgleda mesta je bil usmerjen tudi sklep mestnega občinskega odbora v Ormožu, ki je na svoji seji 19. novembra 1929 sklenil, da se del državne ceste ob cerkvi in mestnem parku od

Mestne hranilnice (danes Vrazova 1) do lekarne (danes Skolibrova 19) razširi. To delo ni bilo samo potrebno, pač pa bi bilo tudi v okras cerkve in njene okolice. Podpisano županstvo je zato prosilo župnijski urad za brezplačno odstopitev potrebne zemljišča za razširitev ceste. Križniški priorat v Ljubljani je 24. julija 1930 župnemu uradu v Ormožu dovolil brezplačen odstop cerkvenega zemljišča – 80 m² – mestni občini od stavbne parcele številka 44, katastrska občina Ormož, za razširitev

²⁹ ZAP, MOO, š. 28, ovoj 102, Zapisniki sej s prilogami 1929.

ceste. Izdelavo opornega zidu in ograje ob državni cesti pri cerkvi in parku je mestni gospodarski in cestni odsek poveril Marku Štuhec, zidarskemu mojstru v Ormožu. Oporni zid in betonska ograja sta bila narejena novembra 1930. Istočasno so tam sezidali tudi betonske stopnice in obnovili kanalizacijo. Z novo ograjo se je tako župna cerkev vidno ločila od ostale okolice. Tedanji župnik Ciril Lekšal pa je oznanil, da je na cerkvenih tleh prepovedano vsakršno trženje in kupčevanje.³⁰

Dr. Otmar Majerič je v začetku leta 1933, z namenom polepšanja okolja v bližini svojega sanatorija (danes Žigrova ulica), zaprosil ormoško mestno občino za podelitev dovoljenja za uporabo občinske ceste med hišami številka 57, 58, 59, 61 in 62. Dovolili naj bi mu postavljanje miz, stolov, klopi, lepoticnega drevja in grmovja.³¹

Mestna občina Ormož mu je to dovoljenje tudi podelila, sam pa se je moral zavezati:

- da bo vsako leto do 31. januarja plačal priznalnino za uporabljeno cesto po 10 dinarjev;
- da si ceste nikoli in nikdar ne bo lastil, ker je celotna cesta, od zidu na eni strani do zidu na drugi strani, last občine;
- da nikomur in nikdar ne bo prepovedal hoditi in voziti po tej cesti ter ceste ne bo zapiral s pregradami ali podobnim;
- da ne bo prepovedoval prometa po cesti ali ga kakor koli oviral;
- da bo v vsakem primeru odstranil mize, stole in drugo, da bo mogoče peljati s praznim ali naloženim vozom mimo;
- da ima občina zmeraj pravico preklicati to dovoljenje;
- da bo za vsako morebitno delo na tej cesti zaprosil za dovoljenje Občino Ormož;
- da se odreče vsaki odškodnini, ki bi nastala na njegovih cvetličnih ali olepševalnih napravah zaradi preurejanja, popravila ceste ali kanalizacije na njej.³²

Postavljanje stolov, klopi, miz in okrasnega grmovja je imelo namen zakriti stare zidove in plotove ter olepšati okolico. Občinska cesta se je v ta namen seveda uporabljala zgolj v poletnem času, v dobi sezone.

V letu 1935 je ormoška bolnišnica zamenjala razpadajočo leseno ograjo ob državni cesti Maribor–Ptuj–Ormož z lepo železno ograjo na betonski podlagi in z železnimi stebrički. Istega leta je popravil ograjo na svoji hiši na današnjem Kerenčičevem trgu tudi posestnik Valter Diermayer. Tudi Ivan Remšak je olepšal fasado svoje hiše na št. 30 tako, da je namesto vhoda vzdikal dve okni

ter naredil nov vhod. Zaradi lepšega izgleda mesta so Ormožani postavili leta 1935 na trgu – okoli Marijinega spomenika – lepo romantično ograjo iz kovanega železa s posebnimi nosilci za cvetlične lončke. Postavili so tudi ograjo okoli kapelice pri gostilni kletarskega društva (danes Ptujška cesta 16). Postavitev je zahtevalo Olepševalno društvo Ormož.³³

Leta 1936 so ob pešpoti pred osnovno šolo na Hardeku postavili plot. Omenjena pešpot k osnovni šoli na Hardeku je postala priljubljeno sprehajališče ormoških meščanov.³⁴

Z namenom skrbeti za lepše in čistejšo okolje je Mestna občina Ormož leta 1939 zgradila tudi javno stranišče, ki je stalo pred današnjim hotelom. Gradbeno dovoljenje je bilo izdano pod naslednjimi pogoji:

- stene pisoarja so morale biti zglajene s cementno malto in do višine 1.5 metra namazane s karbolinejem (oljnato tekočino iz premogovega katrana) ali drugo razkužilno snovjo;
- žleb v betonskem tlaku je moral biti dovolj širok ter primerno nagnjen k odtočni odprtini, kjer je bilo treba izdelati požiralnik s sifonom;
- sedeža sta morala biti opremljena s pokrovom;
- greznica je morala biti tako pokrita, da je bilo onemogočeno izhlapevanje smrdljivih plinov;
- treba je bilo urediti novo gnojišče, ki je moralo biti obzidano;
- stranišče je bilo treba vzdrževati in redno čistiti.³⁵

Za ohranjanje čistoče in reda pri novozgrajenem javnem stranišču je občina za snažilca postavila Ivana Emeršiča iz Ormoža, z mesečno odškodnino 60 dinarjev. Imenovani je moral dnevno, in sicer zjutraj, čistiti stranišče in vedno skrbeti za red in čistočo v njem. Material, ki ga je potreboval pri svojem delu (metle, krtače, vedro in krpe), je nabavila občina, on pa je moral paziti nanj in bil zanj odgovoren. Če je kdo stranišče namerno umazal in je snažilec krivca spoznal, ga je moral prijaviti občini. Mazanje s katranom je bilo delo čistilca, material je dala občina. Zunanja vrata stranišča so bila opremljena s pripravo za avtomatsko zapiranje.³⁶

Uvajanje higienskih predpisov

V letih po prvi svetovni vojni je bilo v Ormožu zlasti zelo slabo urejeno vprašanje greznic in kanalizacije. Slednja je bila urejena (ali neurejena) tako, da se je po Ormožu večkrat razširjal smrad, ki je bil včasih naravnost neznosen. Kanalizacija je

³⁰ ZAP, MOO, šk. 19, ovoj 77(4).

³¹ ZAP, MOO, šk. 19, ovoj 77, Železniški, cestni in poštni promet (1875–1940).

³² Prav tam.

³³ Klasinc, Gradbena dejavnost, str. 163.

³⁴ Prav tam.

³⁵ ZAP, MOO, šk. 24, ovoj 86, Gradbene zadeve 1940/41.

³⁶ ZAP, MOO, šk. 30, ovoj 117, Zapisniki sej občinskega odbora 1939.

bila problematična zlasti pri kanalih na Glavnem trgu (danes Kerenčičev trg), kjer je bil zaradi ravninskega predela najslabši odtok. Odpadne tekočine so se zato ustavljale in povzročale velik smrad.³⁷

Nezadovoljstvo je povzročalo tudi večkratno in zanikrno praznjenje greznic, ki so jih praznili okoliški kmetje ali meščani sami. Njihovo vsebino so vozili v posebnih lesenih sodčkih na okoliške njive. Vendar na njivo niso vedno pripeljali tako polnega sodčka, kot so ga naložili. Ker so bile ceste bolj slabe, sodčki pa pogosto bolj slabo zaprti, so kmetje pogosto del vsebine izgubili že na poti skozi mesto. Vonj, ki se je širil, je bil seveda vse prej kot prijeten.

Dr. Otmar Majerič je tako 18. maja 1933 na mestno županstvo naslovil pritožbo, ki se je nanašala na odvažanje vsebine greznic. V njej je poudaril, da se njegovi pacienti pritožujejo, češ "da se v bližini zdravilišča ob 9. uri zjutraj vozi stranišče in se nataka iz odprte greznice ter poliva po cesti, da teče daleč naprej." Zaradi tega je imenovani zaprosil občinski odbor, naj nekaj stori za izboljšanje tega stanja. Sam je predlagal, da naj bi se čiščenje greznic opravljalo po deseti uri zvečer ali do šeste ure zjutraj, kot je to običajno v drugih krajih, kjer skrbijo za povečanje števila turistov in spoštujejo higienske predpise.³⁸ Problem so rešili štiri leta kasneje.

Glede na to, da je bil Ormož leta 1936 razglašen za turistično mesto, je bilo treba vendarle nekaj storiti glede spoštovanje higiene in lepšega izgleda mesta. Hišni posestniki in oskrbniki bi namreč morali paziti na čistočo pred hišami, na pločnikih in cestah. Vendar vedno ni bilo tako. Pred trgovskimi lokali je bila namreč večkrat raztresena lasna volna, ki se je uporabljala pri pakiranju jajc. V stranskih ulicah je bila na cesti pogosto prisotna razna nesnaga (staro železo, kosti, krpe, steklo), kar so nekateri metali s svojih dvorišč in vrtov naravnost na cesto, pred gostilnami je bilo velikokrat raztreseno seno in ostanki živalske krme ter živalski odpadki. Stepanje prašnih cunj in preprog skozi okna na ulico je bil prav tako pogost pojav. Zelo neprijetne in moteče pa so bile spomladi in jeseni ormoške ulice, ki so bile dobesedno posute s hlevskim gnojem. Posestniki se namreč pri odvažanju hlevskega gnoja niso ozirali na že večkrat razglašeno prepoved, da letega ne smejo trositi po ulicah.³⁹

³⁷ ZAP, MOO, šk. 15, ovoj 65, Oddajanje občinskega stanovanja v najem.

³⁸ ZAP, MOO, šk. 19, ovoj 77, Železniški, cestni in poštni promet (1875–1940).

³⁹ ZAP, MOO, šk. 30, ovoj 115, Zapisniki sej občinskega odbora, 1937.

Minister Vitomir Korač (označen s križcem) in drugi pacienti pred senatorijem dr. Majeriča v Ormožu. Razglednica iz srede 30. let 20. stoletja. (Muzej Ormož)

Zaradi tega je bilo v Ormožu leta 1937 sprejetih nekaj higienskih predpisov, in sicer:

- gostilničarji so dolžni ohranjati in skrbeti za čistočo pred svojimi lokali;
- odpravi naj se postajanje in krmljenje vprežne živine kjer koli na cesti;
- na vozove naj se naklada toliko gnoja, da se ga ne raztrese;
- praznjenje gnojnic naj se opravlja samo čez noč, od sedme ure zvečer do sedme ure zjutraj;
- gnojnica se sme čez dan prevažati skozi mesto samo v hermetično zaprti posodi.⁴⁰

Hkrati so sklenili:

- nadzorovati tudi kolesarje in avtomobiliste zaradi prehitre vožnje ter nočno kolesarjenje brez luči;
- odpraviti pokanje z bičem pri vožnji skozi mesto;

⁴⁰ Prav tam.

- pisno opozoriti lastnike popadljivih psov, da morajo le-te imeti na verigi ali na zaprtem dvorišču;
- kaznovati krivce, ki razbijajo javne svetilke, poškodujejo nove in prenovljene klopi v parku;
- opozoriti lastnike, naj pazijo na perutnino, ki dela škodo in nered na nasadih v parku pri cerkvi;
- otrokom prepovedati streljanje s fračami, ker z njimi delajo škodo.⁴¹

Modernizacija cest in uvajanje cestnoprometnih predpisov

Hiter razvoj avtomobilskega prometa je zahteval boljše ceste. Ceste so vzdrževali država, banovina in občine. V dravski banovini je bilo komaj 500 do 600 kilometrov državnih cest, banovinskih pa preko 4.000 kilometrov. Zelo slabo je bila urejena zlasti cesta Maribor–Ptuj–Ormož.⁴²

Na občinski seji, ki je potekala 18. marca 1937, so zato sklenili, da je za pospeševanje turizma v mestu najpomembnejša ureditev cest, ki naj bi bile brez prahu in blata. Najslabše je bila urejena ravno že omenjena državna cesta skozi mesto, ki ni imela trdne podlage. Na seji so sklenili, da bi cesto morali izravnati, utrditi, tlakovati ali asfaltirati, v skrajnem primeru pa posipati z lomljencem in dobro povaljati ter prepojit z oljem. Da bi bila cesta trajno in dobro urejena, bi bila potrebna tudi njena razširitev med hišami posestnikov. Hkrati bi se morala preurediti tudi javna kanalizacija.⁴³

Tako se je leta 1937 začela modernizacija državne ceste številka 17, kot se je takrat imenovala. Meščani so jo imenovali tudi "velika" ali državna cesta. Potekala je iz Maribora skozi Ormož v km 46–48 proti Čakovcu. Med hišama s hišnimi številkama 50 in 53, kjer so bila nekoč gornja ali ptujška mestna vrata, je bila cesta široka samo štiri metre. Hiša s hišno številko 50, ki je bila last usnarja Otona Kralja, je namreč z enim vogalom stalno ovirala promet. Zato jo je občina odkupila za 35.000 din, nakar so jo porušili in pričeli z deli na cesti.⁴⁴

Istočasno z modernizacijo ceste je občina preuredila tudi javno kanalizacijo od mosta pri vili dr. Ariberta Brodarja (ob današnji Ptujski cesti) do poslopja mestne hranilnice (današnja Vrazova ulica 1). Ko je bil položen glavni kanal kanalizacije, so hišni lastniki speljali vanj odtočne kanale od svojih hiš na lastne stroške. Na hišah so morali namestiti tudi strešne žlebove. V sklopu modernizacije so ob cesti uredili tudi pločnike ali, kot so

jih takrat imenovali, "trotoarje". Dela pa v dogovorjenem roku niso bila dokončana, tako da je bilo še v pozni jeseni vse razkopano in blatno, kar je med prebivalstvom povzročalo veliko nezadovoljstvo.⁴⁵

Ko so bila dela na državni cesti skozi Ormož vendarle končana, jo je bilo treba redno in dobro škropiti. Pri delu je bil namreč kot vrhnja plast uporabljen dravski pesek, ki je povzročal veliko prahu. Zato je bilo treba omenjeno cesto dnevno pometati. V poletnem času jo je vsak dan zgodaj zjutraj pometel Andrej Jaušovec, za odškodnino 5 dinarjev.⁴⁶

Za škropljenje cest v mestu so v letu 1938 za oddajo voženj določili naslednje pogoje:

- voznik, ki je prevzel škropljenje cest, je moral imeti na voljo par močnih konjev in črpalko za polnjenje sode, delavca za črpanje je dala občina;
- voznik je moral dnevno zapeljati dvajset polnih sodov, če pa je bil sod napolnjen pri cisterni v mestu, pa tudi več;
- vožnja je potekala od sedme do enajste ure dopoldan in od ene do šeste ure popoldan;
- škropila se je državna cesta od bolnišnice do gostilne Zabavnik (njeni prostori so bili na današnji Ljutomerski cesti), občinska cesta od Glavnega trga do gostilne Kalchbrenner (na današnji Kolodvorski) in banovinska dovozna cesta od trgovine Janežič–Kosec (na današnji Vrazovi ulici 12) do mostu na Dravi;
- škropilo se je po naročilu, voznika je bilo treba obvestiti dan prej, v primeru popoldanskega škropljenja pa dopoldne; naročilo je dala občinska pisarna;
- če je bil voznik zadržan, je moral na lastne stroške priskrbeti drugega; če tega ni storil, je občina najela voznika na njegov račun;
- za vsako poškodbo na vozu je odgovarjal voznik sam; občini jo je moral takoj prijaviti; le-ta je voz ponovno usposobila za varno vožnjo;
- voznik je moral voditi evidenco o vožnjah, plačali so mu jih ob koncu sezone; pri obračunu so mu od zaslužka odračunali 0.5 odstotka kolokvine, 2 odstotka poslovnega davka in odstotek pogodbene takse na zapisnik ter računске kolke.⁴⁷

Modernizacija cest in njihovo vzdrževanje pa nista bila potrebna samo zaradi lepšega izgleda mesta, pač pa tudi zaradi naraščajočega prometa motornih vozil. Število lastnikov avtomobilov se je povečevalo, le-ti pa so bili še večinoma bolj nezkušeni in nerodni. Za volanom so se pojavljali

⁴¹ Prav tam.

⁴² Janša–Zorn, Turizem v Sloveniji, str. 86 in 87.

⁴³ ZAP, MOO, šk. 30, ovoj 115, Zapisniki sej občinskega odbora 1937.

⁴⁴ ZAP, Kronika mesta Ormoža, str. 39.

⁴⁵ Prav tam.

⁴⁶ ZAP, MOO, šk. 30, ovoj 116, Zapisniki sej občinskega odbora 1938.

⁴⁷ ZAP, MOO, šk. 19, ovoj 77, Železniški, cestni in poštni promet (1875–1940).

večinoma moški, ženske pa so bile v glavnem sopotnice.

Zaradi naraščajočega prometa v mestu in bližnji okolici je bilo potrebno sprejeti in uvesti tudi nekatere cestnoprometne predpise. Tako je občinski stražnik Ivan Horvat poleti 1938 podal občinskemu odboru predlog, v katerem je predlagal:

- nabavo predpisanih znakov glede vožnje z motornimi vozili;
- posebno opozorilo posestnikom glede prepovedi proste gonje živine skozi mesto, ustavljanja vozil na ovinkih in krmljenja živine na cesti.⁴⁸

Na seji občinskega odbora so nato sklenili, da bodo nabavili opozorilne table glede hitrosti vožnje v mestu in jih namestili na vseh vhodih v mesto. Novi cestnoprometni predpisi so se razglasili pri cerkvi. Občinski stražnik pa je moral odslej prijaviti vsakogar, ki jih je kršil.

Tudi možje postave so prispevali k lepšemu izgledu Ormoža

Med letoma 1918 in 1941 so v Ormožu opravljali policijsko službo ter skrbeli za red, mir in varnost mestni stražniki ali redarji in nočni čuvaji. Med opravljanjem svojih dolžnosti so seveda budno pazili tudi na morebitne prekrške v zvezi z onesnaževanjem mesta.

V navodilih za opravljanje policijske službe lahko zasledimo, da takratni policijski uslužbenec ni smel brez dovoljenja ali brez posebne službene potrebe niti začasno zapustiti kraja opravljanja službe, torej mesta Ormoža, oziroma se ni smel ukvarjati z drugim delom. Vsakomur, ki je bil v nevarnosti za življenje, telo, svobodo ali premoženje, je moral takoj nuditi pomoč in zaščito. Službo je moral opravljati zakonito in v pomembnih primerih uporabljati besede "v imenu zakona".⁴⁹

Naznaniti je moral vsakogar, ki:

- se je vozil s kolesom ali vodil živino po pešpoteh, ki so spadale k mestu Ormož;
- je brez nadzora pustil svoje vozilo na cesti ali pred gostilno;
- ni vozil po desni strani ceste;
- ponoči ni imel luči na svojem vozilu, kot so določali predpisi;
- je metal na cesto kakšne predmete ali kaj razsipaval;
- je v pijanosti razgrajal po cestah in nadlegoval meščane;

- je podnevi odvažal fekalije v slabo zaprtem vozu, da so le-te onesnažile cesto in razširjale smrad;
- je prevažal gnoj in ga med vožnjo trosil po cesti;
- je iztepaval perilo, obleke, preproge in drugo skozi okna, ki so bila nameščena ob javnih cestah;
- ni počistil snega s hodnika in ni posipal pločnikov pred hišami s peskom, pepelom ali žaganjem;
- je pral perilo pri javnih vodnjakih;
- je hodil po travi v parku ali poškodoval ograje in žice;
- je pri vožnji skozi mesto pokal z bičem ali po nepotrebnem surovo trpinčil živino.⁵⁰

Z vso strogostjo je moral postopati proti cigantom, beračem in brezposelnim, ki so se brez dovoljenja potepali, beračili in nadlegovali mestne prebivalce in turiste. Policijski uslužbenec je moral poznati kazniva dejanja zoper državno oblast, in sicer: zoper javni red in mir; zoper življenje in telo; zoper splošno varnost ljudi in imovine; zoper varnost javnega prometa z ljudmi in imovino; ponarejanje listin in mer; ponarejanje denarja; zoper osebno prostost in varnost; kršenje tujih tajnosti; zoper splošno zdravje; zoper javno moralno; zoper čast; zoper imovino; tatvine in utaje; razbojništvo in izsiljevanje; prikrievanje in potuhe; prevare in bankrotstva; dejanja zoper službene dolžnosti.⁵¹

Skratka, moral je biti več postopanja pri kaznivih dejanjih proti telesni varnosti in varnosti tujega imetja. Dolžnost stražarja je bila, da je v službi, brez razlikovanja oseb, uporabljal besedo "Vi" in ne "Ti".⁵²

Iz ohranjenih dokumentov je razvidno, da je bil prvi redar po prvi svetovni vojni Ivan Košanč. Njega je leta 1921 nasledil Mihael Štroman, ki je bil mestni stražnik do leta 1925.⁵³ O njegovem neposrednem nasledniku ni bilo zaslediti nobenih podatkov. V letu 1929 je bil v službi mestnega stražnika Alojz Šfarič, ki je imel mesečno plačo 750 dinarjev, 150 dinarjev pa je dobil mesečno še kot pavšal za obleko in obutev. Mesečno je imel en dan dopusta, kar mu je na prošnjo določil župan. V času dopusta ni smel nositi službene obleke. V njegov delokrog so spadali vsi posli, povezani s policijsko službo v mestu. V službenem času mu ni bilo dovoljeno zahajati v gostilniške lokale in se v njih zadrževati, če za to ni bilo službene potrebe. Prav tako ni smel brez dovoljenja zapustiti teritorija mestne občine. Njegov

⁴⁸ ZAP, MOO, šk. 30, ovoj 116, Zapisniki sej občinskega odbora, 1938.

⁴⁹ ZAP, MOO, šk. 5, ovoj 15, Personalne zadeve uslužbencev – redar, mestni stražnik.

⁵⁰ Prav tam.

⁵¹ Prav tam.

⁵² Prav tam.

⁵³ Prav tam.

službeni čas je skozi vse leto trajal od sedme ure zjutraj do devete ure zvečer. V primeru potrebe je moral nastopiti ob vsakem času, tudi zunaj navedenega delovnega časa. Mesečni pavšal, določen za obleko in obutev, je moral uporabiti izključno v ta namen. Posledica neupoštevanja tega določila ter nošenje strgane in umazane obleke je bil odpust iz službe.⁵⁴

Omenjeni mestni stražnik je bil 30. novembra 1929 odpuščen iz službe zaradi dokazanega prestopka vinjenega stanja v službi. Ob izstopu iz službe je moral izprazniti tudi stanovanje.⁵⁵ Njegov naslednik je postal Ivan Horvat, ki je službo mestnega stražnika opravljal med letoma 1929 in 1941.⁵⁶

Poleg mestnih redarjev moramo omeniti še nočne čuvaje. Iz ohranjene dokumentacije je razvidno, da sta 6. novembra 1929 za omenjeno službo prisegla Filip Izlaker in Matija Kovačič, oba iz Ormoža. Na podlagi sklepa mestnega občinskega odbora je bilo 24. novembra 1930 odrejeno, da sta se nočna čuvaja v opravljanju svoje službe menjavala, in sicer vsak mesec tako, da je eden opravljal svoj delovni čas do polnoči, drugi pa je svojo službo nastopil po dvanajsti uri ponoči. Posebej sta morala biti pozorna na pojavljanje vlovov in še posebej strogo sta morala nadzorovati lokale davčnega in poštne urada.⁵⁷

Meščani Ormoža pa z delom nočnih čuvajev niso bili vedno zadovoljni. Tako se je v letu 1929 Hedvika Rajh, gostilničarka v Ormožu, pritožila zoper nočnega čuvaja Kovačiča, češ da je bil ta pristranski glede upoštevanja policijske ure pri različnih gostilnah. Sama naj bi bila že trikrat nazonjena zaradi prekoračitve policijske ure, medtem ko so tudi drugi gostilničarji imeli svoje gostilne odprte dlje časa, kot je to določala policijska ura, vendar jih nočni čuvaj ni prijavil. Za omenjeno obtožbo je gostilničarka navedla tudi primer: od domačih in tujih gostov je zahtevala, da so zapustili lokal ob policijski uri; le-ti so nato šli v drugo gostilno in se vrnili šele ob drugi uri zjutraj – spat (omenjena je namreč imela tudi sobe za prenočevanje gostov).⁵⁸

Gostilničarka Hedvika Rajh je zaradi pristranskosti Matije Kovačiča v opravljanju službe nočnega čuvaja predlagala, da bi ga odpustili iz službe in bi se na njegovo mesto postavili osebo, ki bi do vseh gostilničarjev postopala enako. Mestno županstvo mu je na podlagi zgornje ovadbe podalo pisni ukor in ga opozorilo, da je v pri-

hodnje treba postopati enako do vseh gostiln in da nobena ne sme imeti prednosti pred drugimi.⁵⁹

Sklepne misli

Kot smo omenili že uvodoma, je bil razvoj na področju turizma oziroma tujskega prometa v Sloveniji najprej omejen na obiskovanje zdravilišč⁶⁰ in letovišč. To je bilo v okviru skrbi za zdravje in dobro počutje ter za krepitev kondicije tesno povezano z rekreacijo in zabavo bogatejših slojev prebivalstva. Najprej se je zdraviliški turizem razvil na Bledu. Iz zdraviliškega kraja se je nato Bled razvil v letoviškega z mednarodnim slovesom, tudi zaradi termalnih kopeli in kopaljš – postal je letovišče, ki je ustrezalo zahtevam po velikem razkošju. Zaradi njegovih naravnih lepote pa so ga obiskovali tudi enodnevni izletniki. Številna zdravilišča (Radenci, Laško, Rogaška in druga) so raje izbrala vmesno stopnjo med največjim razkošjem in meščanskim udobjem – tako so ustrezala premožnejšim gostom in tudi pripadnikom srednjega sloja domačih gostov. V letih do druge svetovne je bilo pri nas že 11 zdravilišč, in sicer: Rogaška Slatina, Slatina Radenci, kopaljšče Laško, zdravilišče in toplice Dobrna, Dolenjske Toplice, Šmarješke Toplice, Rimske Toplice, Medijske toplice, Rimski vrelec Kotlje, zdravilišče Golnik in zdravilišče Topolšica. Največja zdravilišča (Rogaška, Laško, Dobrna, Topolšica, Golnik) so bila v državni lasti ali v lasti zavodov zdravstvenega zavarovanja. Skoraj vsa zdravilišča so nastala ob zdravilnih vrelcih. Med zdravilnimi vrelci so bile tri slatine (Rogaška, Radenska in Kotlje), preostali pa toplice. Samo zdravilišči Golnik in Topolšica sta nastali iz klimatskih razlogov. V zdraviliškem turizmu je imela vodilno vlogo Rogaška Slatina, ki je postajala tudi letovišče.⁶¹

Poleg zdraviliškega turizma se je razvil tudi letoviški. Klimatska letovišča ter gorska in planinska okrevališča so se razvila na območju Gornjesavske doline, Bleda in Bohinja, na Pokljuki, ob vznožju Karavank in Savinjskih Alp, v Logarski dolini in na Pohorju. Omenjena letovišča so poudarjala blagodejnost gorskega podnebja, čist planinski zrak in bogastvo smrekovih gozdov z blagodejnim vplivom na pljuča.⁶²

Za razvoj turizma pri nas je bila pomembna državna uredba o pospeševanju turizma z dne 28. februarja 1936. Na osnovi le-te je lahko minister za trgovino in industrijo proglasil določene kraje za turistične in ti so potem uživali določene ugod-

⁵⁴ Prav tam.

⁵⁵ Prav tam.

⁵⁶ Prav tam.

⁵⁷ Prav tam.

⁵⁸ ZAP, MOO, šk. 28, ovoj 102, Zapisniki sej s prilogami, 1929.

⁵⁹ Prav tam.

⁶⁰ O slovenskih zdraviliščih glej: Kresal, Zdraviliški turizem, str. 122–135.

⁶¹ Kresal, Turizem, str. 471–473.

⁶² Prav tam, str. 473.

nosti, na primer cenejše vozovnice na železnici. Leta 1936 je bilo tako v Dravski banovini za turistične kraje proglašanih kar 73 krajev.⁶³

Med njimi je bilo tudi mesto Ormož, kjer si je turizem šele utiral pot zlasti preko sanatorija in kopališča dr. Majeriča. Sanatorij v Ormožu je bil nekaj posebnega, saj je dr. Otmar Majerič v njem zdravil po t. i. Zeileisovi metodi. Pri zdravljenju je uporabljal "visokofrekvenčni tok, kombiniran z radio-žarki, aparate s kratkimi valovi, električne kopeli, splošno elektro in hydro-terapijo."⁶⁴ S svojim sanatorijem je dr. Majerič prispeval k prepoznavnosti majhnega mesta ob Dravi v širšem slovenskem in jugoslovanskem prostoru. Preprosti ljudje so ga imenovali tudi nekakšen "Lurd",⁶⁵ saj je na mestu tedanjega sanatorija stala nekoč frančiškanska cerkev kot del frančiškanskega samostana.⁶⁶ Ormoškemu sanatoriju najbližji je bil sanatorij Vurberg pri Ptujju,⁶⁷ ki ga je leta 1923 ustanovil Ruski Rdeči križ in je bil v starem gradu, ki je bil v lasti grofa Herbersteina. Ruski Rdeči križ je grad popolnoma prenovil v moderno opremljeni sanatorij za tuberkulozne bolnike. Imel je ugodno lego v bližini gozdov, na višini, daleč od industrije in večjih naselij. Sanatorij je sprejemal bolnike iz vse Jugoslavije in tudi iz inozemstva – to pa je bila tudi edina podobnost s sanatorijem v Ormožu, ki se je zgledoval po zdravilišču v avstrijskem mestecu Gallspach in ni bil namenjen specifični kategoriji bolnikov.

Turizem se je v Ormožu razvijal tudi zaradi kopališča dr. Majeriča. To je bilo kopališče v reki Dravi, kar je bilo podobno kopališču na "Mariborskem otoku".⁶⁸ Obe kopališči sta imeli poleg dravske vode skupno tudi število bazenov – bili so trije, in sicer za plavalce, neplavalce in otroke.

Turisti so prihajali v Ormož zlasti zaradi že večkrat omenjenega sanatorija in kopališča, pa tudi zaradi ormoškega gradu (njegov najstarejši del je grajski stolp iz leta 1278), cerkve sv. Jakoba (prvič se omenja leta 1271), stavbe meščanske šole, bolnišnice križniškega reda (njeno odprtje je potekalo leta 1898). Na obiskovalce pa je naredila vtis

tudi skrb ormoških meščanov po čim lepši in varnejši podobi mesta ob Dravi – s tem namenom so opravili kar nekaj olepševalnih posegov v mestu.

Ormož se je torej v letih med obema svetovnima vojnama pričel uveljavljati kot turistično mesto, čeprav ga po statistiki tujškega prometa v večjih tujskoprometnih krajih Slovenije za leto 1935 ni zaslediti med prvimi 19 mesti. Si pa po vrstnem redu sledijo: Ljubljana, Maribor, Celje, Ptuj, Bled, Kranjska Gora, Dobrna pri Celju, Rogaška Slatina, Rimske Toplice, Slatina Radenci, Laško, Toplice pri Novem mestu, Kamnik, Bohinj, Ribnica na Pohorju, Logarska dolina, Jezersko, Kranj, Škofja Loka.⁶⁹

Kljub temu je ormoški turizem pridobival na veljavi – o njegovem pomenu nam prav gotovo največ pove dokumentarni film o Ormožu iz leta 1935,⁷⁰ ki gledalca popelje na ogled turističnih zanimivosti mesta in okolice. Predstavlja tudi pomemben vir za proučevanje načina življenja v Ormožu.

ARHIVSKI VIRI

ZAP – Zgodovinski Arhiv Ptuj

MOO – Mestna občina Ormož. Rokopisna zbirka, R-70, Kronika mesta Ormoža

ČASOPISI

Slovenski gospodar, 1928.

Tednik, 1991.

LITERATURA

Janša-Zorn, Olga: Turizem v Sloveniji v času med vojnama (1918–1941). *Razvoj turizma v Sloveniji, Zbornik referatov 28. zborovanja slovenskih zgodovinarjev* (ur. Franc Rozman in Žarko Lazarevič). Bled, 26.–28. 9. 1996, str. 78–95.

Klasinc, Peter Pavel: Gradbena dejavnost v Ormožu med obema vojnama. *Ormož skozi stoletja III.* (ur. Peter Pavel Klasinc). Ormož : Skupščina občine, 1988, str. 137–164.

Krajevni leksikon Dravske banovine. Ljubljana : Uprava Krajevnega leksikona dravske banovine, 1937.

Kresal, France: Turizem. *Slovenska novejša zgodovina*. Ljubljana : Mladinska knjiga : Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, str. 470–474.

⁶³ Janša-Zorn, Turizem v Sloveniji, str. 82 in 83.

⁶⁴ *Krajevni leksikon Dravske banovine*, str. 666.

⁶⁵ Prav tam, str. 667.

⁶⁶ Frančiškanski samostan v Ormožu je bil ustanovljen na prošnjo Jakoba Zekela z dekretom papeža Aleksandra VI. 16. aprila 1493. Temeljni kamen je bil položen dve leti kasneje. Samostan je deloval do leta 1786 (Vogrin, Samostan, str. 10 in 12).

⁶⁷ *Krajevni leksikon Dravske banovine*, str. 667.

⁶⁸ Kopališče na Mariborskem otoku se je nahajalo v neposredni bližini Maribora. Dostopno je bilo z glavne ceste, ki je vodila iz Maribora na Koroško. Znotraj kopališča je bilo poslopje z upravnimi prostori, kabine in omarice za 2.500 oseb, restavracija in tribune z lepim razgledom na kopališče in Pohorje (*Krajevni leksikon Dravske banovine*, str. 664).

⁶⁹ Janša-Zorn, Turizem v Sloveniji, str. 94.

⁷⁰ O omenjenem filmu glej: Nemanič, Utrin ki iz zgodovine mesta Ormož, str. 281–294.

- Kresal, France: Zdraviliški turizem. *Razvoj turizma v Sloveniji, Zbornik referatov 28. zborovanja slovenskih zgodovinarjev* (ur. Franc Rozman in Žarko Lazarevič). Bled, 26.–28. 9. 1996, str. 122–135.
- Nemanič, Ivan: Utrinki iz zgodovine mesta Ormoža ob dokumentarnem filmu iz leta 1935. *Ormož skozi stoletja IV* (ur. Peter Pavel Klasinc). Ormož : Skupščina občine, 1993, str. 281–294.
- Šuligoj, Ljubica, Ormoški Nemci med obema vojnama. *Ormož skozi stoletja III* (ur. Peter Pavel Klasinc). Ormož : Skupščina občine, 1988, str. 203–232.
- Vogrin, Marjan, Samostan manjših bratov observantov v Ormožu. *Ormož skozi stoletja IV* (ur. Peter Pavel Klasinc). Ormož : Skupščina občine, 1993, str. 9–12.

Z U S A M M E N F A S S U N G

Ormož als touristische Stadt in der Zwischenkriegszeit

In Ormož (Friedau) entwickelten sich in der Zwischenkriegszeit allmählich die Bemühungen um ein schöneres Aussehen der Stadt, die im Jahr 1931 als Luftkurort eingestuft worden war. Aufgrund des Bescheids des Ministeriums für Handel und Industrie wurde Ormož am 22. Dezember 1936 zum Fremdenverkehrsort im engeren Sinne erklärt.

Im behandelten Zeitraum konnte sich Ormož einer zunehmenden Besucherzahl aus anderen Teilen Sloweniens, des damaligen Jugoslawiens und aus Österreich erfreuen. Fremde Gäste suchten besonders das Sanatorium (eröffnet im Jahr 1927) auf sowie die Badeanstalt Dr. Majeričs (Die feierliche Eröffnung fand im Jahr 1932 statt). Im Sanatorium wurden chronische Krankheiten (Rheuma, Ischias u.a.) mit Hochfrequenzstrahlen geheilt. Mithilfe einer speziellen Therapie für Damen wurden Körper und Muskeln mit Strommassagen gebildet und gestärkt sowie gegen Krankheiten widerstandsfähig gemacht. Das Sanatorium verfügte über eine Anzahl schön eingerichteter Fremdenzimmer und bot den Besuchern ein köstliches Essen.

Die Badeanstalt Dr. Majeričs, die über drei Schwimmbecken verfügte (für Schwimmer, Nicht-Schwimmer und für Kinder), wies ein für damalige Zeit hohes Niveau auf und war deswegen für manchen Einwohner von Ormož unerschwinglich. Aus diesem Grund stellte der Verschönerungsverein von Ormož im Jahr 1936 Holzhütten am Draufer auf und baute zementierte Stufen, die den Zugang ins Wasser ermöglichten. Auf dem Gelände der Gemeindebadeanstalt wurden öffentliche Badekabinen errichtet.

Die zunehmende Besucherzahl bewog die Einwohner von Ormož dazu, ihrer Stadt ein schöneres Aussehen zu verleihen, das möglichst viele fremde Gäste anziehen sollte. Zu diesen Bestrebungen gehörten in erster Linie die Erweiterung und Modernisierung der Staatsstraße, die von Maribor über Ormož nach Čakovec verlief, sowie die Rekonstruktion der öffentlichen Kanalisation. Erwähnt sei noch der Erlass der hygienischen Vorschriften im Jahr 1937 und der Straßenverkehrsordnung im Jahr 1938 sowie die Sorge der Gesetzeshüter um Ordnung, Sicherheit und schöneres Aussehen der Stadt.